

NÄRINGSORGANISATIONER OCH NÄRINGSFRIHET I SCHWEIZ

Sekreterare
Ragnar Sundén

De schweiziska branschorganisationerna ha i åtskilliga fall vunnit större fasthet och stadga och en fullständigare anslutning än fallet är i Sverige, ehuru utvecklingen i de båda länderna i övrigt företter en påfallande likhet, framhåller sekreteraren Ragnar Sundén i Industriens utredningsinstitut vid ett samtal med Svenskt Affärsliv, varunder han berörde de mycket intressanta rön och erfarenheter han gjort vid sin nyligen avslutade resa på kontinenten; de schweiziska förhållandena bjuda ju av flera skäl ett för Sverige mycket intressant kapitel med hänsyn till ofta parallella förutsättningar — i avspärrningens tecken.

Trots den kantonala splittringen i Schweiz har man alltid eftersträvat en sådan ordning på näringslivets område, att handelskamrarna och branschorganisationerna fått mynna ut i en »överkantonalt» topporganisation, varigenom det schweiziska näringslivet erhållit ett överordnat, representativt organ, vilket visat sig äga stor praktisk betydelse. Här i Sverige ha vi ju ingen direkt motsvarighet — men härom mera nedan.

Stor anslutning till branschföreningarna.

Det förtjänar inledningsvis omnämnas, att orsaken till den avsevärda anslutning till branschorganisationerna, som ernåtts i Schweiz, delvis bottnar i förhållanden, som gå tillbaka till förra världskriget, då under blockadtrycket speciella importföreningar kommo till stånd, vilka sedan egentligen aldrig — i motsats till samtidigt bildade svenska föreningar av liknande slag — kommo ur funktion. De gävo tvärtom upphov till nya branschorganisationer med mycket livlig anslutning. Man får härvid inte glömma, att någon verklig återgång till liberal ekonomi icke inträffade i Schweiz under fredsperioden, trots hävdandet av den principiella näringsfriheten; i samband med världskrisen i början av 1930-talet intensifierades de statliga ingripandena med det särskilda syftet att via importförbud etc. lätta trycket på valutan. Alltnog: den nuvarande interventionismen har sålunda traditioner. Priskontrollen i Schweiz kan sägas gå tillbaka till 1931, då med allmänt övervakande be-

fogenheter, senare skärpt år 1939 med pris-stop som mål — dock icke att förväxla med den mer radikala tyska. I stort sett kan i stället sägas, att den schweiziska kontrollen liknar den svenska ehuru den utgår från ett generellt prishöjningsförbud, vilket emellertid icke tillämpas, så snart faktiska kostnadshöjningar visas föreligga. Övervakningen över prisutvecklingen har hela tiden skett i nära samarbete med näringsorganisationerna.

Branschorganisationernas betydande utveckling framgår närmare av ett par siffror, visande antalet föreningar. Detta som för cirka 50 år sedan var ett tjugutal, hade 1914 vuxit till 73, 1919 till 85 och 1939 till 102. Det är endast produktionens och grosshandels föreningar, som härvid inräknas; detaljhandeln och hantverket arbeta vid sidan därav och mynna ut i en annan topporganisation än de förstnämnda — vilka vi här ha särskild anledning att uppehålla oss vid — nämligen Schweizerischer Handels- & Industrieverein. Kooperationen ligger som konsumentförening utanför.

Handels- & Industrieverein i toppen.

Då näringsorganisationerna i denna tid tilldra sig ett alltmer ökat intresse och på de flesta håll i världen vinna stegrad betydelse för utformningen och genomförandet av den ekonomiska politiken är en närmare redogörelse för de schweiziska förhållandena väl motiverad. Nämnda Handels- & Industrieverein är alltså branschorganisationernas och handelskamrarnas gemensamma topporganisation. I förbigående sagt äro handelskamrarna i Schweiz liksom i Sverige privaträttsliga institut, vilkas bärare äro privata föreningar, med det undantaget att kammaren i Bern intar en speciell ställning såsom kantonal institution. En gång om året samlas branschorganisationernas och handelskamrarnas ombud till en delegeradeförsamling, där

med lika rösträtt av de deltagande väljas 30 ledamöter för *Schweizerische Handelskammer*, som sammansättes så att de mera betydande branscherna och de olika landsdelarna bli så vitt möjligt representerade. Sistnämnda institution kan betecknas ungefärligen som styrelsen för topporganisationen, Handels- & Industrieverein, och torde närmast kunna karakteriseras som ett »privat kommerskollegium» — en institution, som visat sig synnerligen smidig och värdefull för tillvaratagande av näringslivets samlade intressen.

Som övligt är har styrelsen sitt arbetsutskott, i det här fallet bestående av sju medlemmar. Namnet på detta utskott »Vorort», har f. ö. en intressant historisk bakgrund såtillvida som det bygger på tidigare förhållanden inom Edsförbundet. Liksom ledningen för detta förut cirkulerade mellan de olika kantonerna och den för tillfället ledande kantonen betecknades som »Vorort» tillämpade Handels- & Industrieverein vid sitt bildande 1870 och några år framåt samma system; från 1882 blev emellertid Zürich permanent »Vorort». I stil med den konservativa läggningen i Schweiz följde sedan den stadgeändring, som bekräftade denna definitiva anordning först år 1931.

Myndigheten en reflex av förtroendet.

Man frågar sig gärna, i vilken utsträckning ett sålunda uppbyggt system av näringsorganisationer med en avslutande »topp» är utrustat med viss myndighet och befogenhet. Svaret därpå är, att dess inflytande grundas på det förtroende och den auktoritet vederbörande organ skapar åt sig — en inställning som väl rimmar med den svenska.

»Vorort» — alltså arbetsutskottet — har i mycket hög grad vetat att förskaffa sig dylik auktoritet och kan utan tvivel sägas utgöra gräddan av den schweiziska praktiska och ekonomiska sakkunskapen. Nuvarande president är en av landets mest framstående industrimän, dr. Hans Sulzer — förut chef för den kända elektromekaniska industrien Gebr. S. i Winterthur — och nuvarande verkst. direktör (Homberger) är likaledes ett av de mest uppburna namnen inom landets näringsliv. Edsförbundets nuvarande president Wetter beklädde tidigare befattning som Vororts direktör. Det är sålunda mycken och utvald sakkunskap i detta näringslivets representativa organ, och det har också en tillbörlig auktoritet i alla väsentliga ekonomiska frågor. Det äger bl. a. ett stort inflytande på handelspolitiken; man kan t. ex. framhålla att varje officiell handelsdelegation utrustas med någon medlem av Vororts all-round-kunniga sekretariat. Intressant är också, att vid tillsättande av konsulsbefattningar Vorort alltid tillfrågas och i remissfrågor berörande näringslivet är samma instans av central betydelse. I sistnämnda hänseende har man genom centraliseringen åstadkommit en förenkling, som är av stort intresse. Då en branschorganisation eller handelskammare anser sig ha något på hjärtat att framföra till regeringen *av principiell räckvidd* skall Vorort åtminstone först *underrättas* — genom att samtliga varit med om att utse Vorort har man ju i detta organ en representation, som man kan hysa fullt förtroende till. I stort sett är den inställning, som Vorort intar, liberalt präglad, man vill så långt möjligt undvika att ingripa i den i Schweiz principiellt

KAFFE + BRUNUM

Sälj Brunum och kaffe samtidigt. Rekommendera Edra kunder att dryga ut kaffet med Brunum — hälften kaffe och hälften Brunum är en omtyckt blandning.

A.-B. STORÄNGENS PRODUKTER, STOCKHOLM

nästan sakrosankta näringsfriheten och denna inställning har icke försvagats genom de avsteg från näringsfrihetens grundsats, vartill statsmakterna av tidsomständigheterna tvingats. Vorort och Schw. Handelskammer har ävenledes lämnat en mycket betydelsefull hjälp till ordnandet av den aktuella krishushållningen, och flera av näringslivets där verksamma spetsar ha ställt sig till förfogande för »industrikommissionsarbetet» — precis som fallet är här hemma i Sverige. På flera viktiga punkter råder en personalunion mellan sagda instanser — Vorort och »Industrikommissionen».

De nya importföreningarna.

Såsom ovan antytts bildade förra krigets importföreningar en betydelsefull språngbräda till utvecklingen av de branschföreningar, som nu finnas. Nuvarande *importföreningar* äro emellertid icke privaträttsligt organiserade som fallet var med deras föregångare under världskriget. De ha tvärtom fått en mycket stramt utstakad statlig uppgift att i egenskap av »kriegswirtschaftliche Syndikate» sörja för en rättvis fördelning av de importkvantiteter som nu kunna erhållas. Vid lösningen av denna uppgift har man icke kunnat gå direkt på branschföreningarna dels helt enkelt av det skälet att dessa äro för många (enbart i textilbranschen äro t. ex. tio föreningar verksamma) särskilt i förhållande till antalet varor det gäller att fördela, dels också därför, att de icke organiserade firmorna inom vederbörande branscher ansetts böra beredas tillfälle att deltaga i importföreningarna; härav har alltså följt att dessa nu erhållit en mera offentlig-rättslig ställning. Man skulle kanske som jämförelse kunna säga att de utgöra en sorts filialer till en »Handelskommission» av svensk typ. I den mån de någon gång även fungera — på särskild anmodan — som direkt *inköpsorgan* ha de ibland även en vanlig privaträttslig funktion.

Som bekant gynnades före krigsutbrottet lagerhållningen på privata händer genom olika metoder i Schweiz, bl. a. genom offentliga lån. Man har nu undvikit att gå så långt som till beslag av dessa lager av råvaror etc., och det förekommer heller icke någon *omfördelning* av lagren olika företag emellan. Däremot går i stället ny import via nämnda importföreningar i första hand till dem, som lida värsta bristen. Genom månatliga lagerstatistiska uppgifter från företagen är man i stånd att följa utvecklingen i detta avseende. Man framhöll allmänt i Schweiz, att man ansåge det mycket vanskligt att frångå denna liberala politik men

hänsyn till de återverkningar detta skulle få, om man än en gång skulle vilja stimulera till lagerhållning.

Besparingsåtgärder förekomma givetvis på många områden, för bättre hushållning med knappa varor. Så t. ex. erfordras särskild licens för användning av järnkvantiteter av nämnvärt omfång.

Branschföreningarna grundvalen.

Oaktat importföreningarna sålunda ha en betydande offentlig-rättslig uppgift och ställning är det givetvis branschföreningarna som s. a. s. äro deras grundval — därifrån rekryteras de. På olika sätt har man strävat efter att stärka och stimulera just branschföreningarna, bl. a. genom att den enskilde företagarens anslutning till topporganisationen skall ske *via* branschföreningen samt även genom att anslutningen till en branschorganisation i praktiken blivit en betingelse för möjligheten att importera varor, tillhörande resp. bransch. Som ett aktuellt exempel kan nämnas, att vissa köpmän i kolonialbranschen, vilka i Turkiet förvärvat textilråvaror (mohair) icke kunde få hem dessa varor av det principiella skälet, att textilimport nu bör ske genom textilföretag, resp. textil-importförening. Även om rätten att importera icke göres absolut beroende av anslutningen till en branschförening visar det sig ofta att detta är en ganska nödvändig betingelse för att undvika friktioner. Detta har även framgått i sådana fall, då en outsider importerat något smärre parti »på egen hand» och sedermera haft svårigheter att genom priskontrollen erhålla tillstånd till sådan prissättning, som motsvarat det högre återanskaffningspriset.

Som man av ovanstående finner har i det demokratiska Schweiz åstadkommit ett ganska utpräglat samarbete stat—näringsliv. Härvid är dock att märka, att de schweiziska organisationerna vanligen på ett mycket uttryckligt sätt söka framhäva, att deras representation på intet sätt vill begränsa den schweiziska näringsfrihetens *idé*, utan åsyftar att ta till vara den frihet som finnes och som man inte vill släppa efter på. Diskussionen är f. ö. ofta mycket livlig i vad mån det allt intimare samarbetet stat—näringsliv kommer att förstärka eller försvaga det senare i — den även i övrigt så ovissa — framtiden. Å ena sidan framhålles till tröst, att här får näringslivet självt vara med om att utforma åtgärder och riktlinjer. Å den andra säges, att därmed förhindras all kritik eller åtminstone begränsas den. Svaret — ja det kan ju uppenbarligen endast framtiden ge. Frågeställningen är emellertid inte alldeles främmande heller här i Sverige.